

Stichting Familiearchief De Clercq

Nieuwsbrief

December 1993

Aan de Stichters en Donateurs,

Waarde familieleden,

Het is al weer ruim een jaar sinds U van ons heeft gehoord. Ditmaal dan ook een uitgebreide nieuwsbrief met een afwisselende inhoud:

1. Aanvullingen Familieboek 1992
2. Nieuwe adressen
3. Inventarisaties
4. "Repertorium familie De Clercq" in de maak
5. Onderzoek in Gent
6. 'Ostfriesland revisited'
7. Jacob de Clercq [IXb] en de Mij. tot Redding van Drenkelingen
8. Lijst van personen op groepsfoto Familiedag dC 1992.

1. Aanvullingen op Familieboek 1992

* blz. 22b: geboren: **Damien Martin de Clercq**, * Amstelveen 6-3-1993, zn. v. Brendan [XVIIIg] en Caroline Wesselman.

* blz. 8: getrouwd: **Florian Matthijs de Clercq**, * Haarlem 24-6-1960, x Heemstede 9-7-1993 **Rosalia Maria Frederica van der Ham**, * Lisserbroek 17-7-1964, dr. van Hermanus Johannes Maria en Rosalia Frederica Cornelia van der Veek.

2. Nieuwe adressen

(vgl. lijst per 1-3-1992)

- XVc.4: Cornélie Th. Aberson-de Clercq, Huize Arendsdorp, flat 618, Wassenaarseweg 76, 2509 LP 's-Gravenhage.
- XXVi.1: Elise (Els) H. de Clercq, Prins Hendrikstraat 63 ^I, 6828 GP Arnhem
- XXVi.3: Gijsbert (Gijs) A. de Clercq, Antonie Duyckstraat 82, 2582 TN Den Haag
- XVj.2: Martine de Clercq, Leiden
- XVIIa.1: Rensje A.C. de Clercq, Kerkstraat 72 ^{II}, 1017 GN Amsterdam

3. Inventarisaties

Van één De Clercq ontving beheer A.S. (Lex) de Clercq een uitgebreide inventarisatielijst van objecten en papieren die op onze familie betrekking hebben. Een aantal anderen werken eraan. Wie volgt?
N.B. Het gaat alleen om een opgave op papier; de stukken blijven waar ze zijn.

4. "Repertorium familie De Clercq" in de maak.

Ons bestuurslid D.C. (Daan) de Clercq heeft dit jaar een eerste proeve van een "Repertorium van de familie De Clercq, aangetrouwden en aanverwante onderwerpen" gemaakt.

De opzet, voor een belangrijk deel al ingevuld, is algemene en individuele informatie te verstrekken over alle -niet meer levende- familieleden en aangetrouwden, evenals hun familie. Het behandelt ons geslacht vanaf de vroegst bekende geschiedenis in Gent tot onze moderne tijd. Voor zover beschikbaar worden literatuur- en archiefgegevens vermeld, evenals iconografie (afbeeldingen). Een reuze karwei!

Wij volstaan ditmaal met deze vermelding; op het thans ruim 70 bladzijden omvattende werk dat zeer interessante zaken bevat, hopen wij in een volgende nieuwsbrief terug te komen.

5. Onderzoek in Gent

Het zal bij alle familieleden wel bekend zijn dat ons geslacht oorspronkelijk komt uit Gent. Rond 1600 trok Jacques de Clercq [Vb] 'om des geloofs wille' van deze stad naar Haarlem en zo werd hij de stamvader der Hollandse De Clercqen. Over zijn voorouders is echter altijd zeer weinig bekend geweest. Kort genealogisch onderzoek, voorafgaand aan de publikatie van het familieboek van 1940, gaf hem wel vier generaties voorgeslacht, doch de drie vroegste daarvan waren overgenomen uit slechts één document, gevonden in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Een drietal akten die toen bij kort grasduinen in het Gents Stadarchief werden gevonden toonden wel aan dat de familieleden van Jacques gegoede en waarschijnlijk voornamen burgers waren. Verder bleven de Gentse stamouders echter in nevelen gehuld.

Met de oprichting van de Stichting Familiearchief is het onderzoek naar onze familie nieuw leven ingeblazen. Ruim een halve eeuw na het verschijnen van ons eerste familieboek leefde bij mij dan ook de vraag of inmiddels in Gent zelf al meer bekend was geworden over deze -onze- in die tijd schijnbaar niet onbelangrijke familie. Hierom trad ik in contact met de Vereniging van Familiekunde, afdeling Gent, die mij doorverwees naar de vroegere voorzitter, Dr. René *de Clercq*(!) Enthousiast stond hij mij te woord, doch moest mij mededelen dat, voorzover hem bekend, naar deze De Clercqen geen verder onderzoek was gedaan. Hij betreurde dit echter evenzeer, want hij was al in het bezit van tien verschillende familiegeschiedenissen De Clercq en, zo schreef hij: "alles laat immers vermoeden dat het inderdaad om een vrij belangrijke familie gaat, die in Gent een zekere rol gespeeld heeft". Wel kon hij onze Stichting, als wij daarin geïnteresseerd zouden zijn, een ervaren, snelwerkende genealoog aanbevelen.

Deze genealoog, de heer G. DeMuynck, heeft voor ons inmiddels een aantal uren besteed aan het zoeken in oude, dikke registers naar officiële akten, die op onze familie betrekking hebben. Bovendien probeer ik

alhier, in literatuur over Gent, vermeldingen te vinden van Gentse De Clercq en van personen met familienamen van de reeds met zekerheid bekende allianties. Deze inspanningen hebben al allerlei interessante gegevens opgeleverd, die men als volgt kort kan samenvatten:

Jacques de Clercq, die naar Haarlem trok, was lid van een welgestelde en vooraanstaande familie. Zijn oudere broer Jan was -bij overlijden in 1618- eigenaar van zeven stadshuizen, waaronder enkele aan twee van Gents meest 'aristocratische' straten, de Lange Munt en de Veldstraat. Daarenboven had hij niet minder dan 44 stukken grond in bezit, verspreid tot 20 kilometer buiten Gent. Ook Jacques' en Jans moeder Lievijne van Houcke was als weduwe zeer vermogend, want, al kennen we nog niet haar totale bezit, ook zij was eigenares van verschillende stadshuizen. Bovendien wordt zij vermeld (als wonend op de Lange Munt) op een lijst van 497 Gentenaren die in 1578 voor een bepaalde som werden aangeslagen. Van deze lijst wordt gesteld dat het gaat om "de meest gegoede bovenlaag van de stad".

De naam De Clercq komt in literatuur over de geschiedenis van Gent tot 1600 zeer veelvuldig voor. Niet alleen op een lijst van "doorlugtige geslagten van Gendt", maar bijvoorbeeld ook met een Jacob de Cleerck die met enkele mede-Gentenaren in 1463 terugkwam van een kruistocht tegen de Turken, met een Hynghel de Cleerck die in 1490 als klerk van de hoogbaljuw werd onthoofd, een Arnold de Clercq die in 1380 aan het hoofd stond van 4 à 5.000 Gentenaren om de rechten en privileges van de stad te verdedigen tegen de graaf van Vlaanderen (en op het slagveld stierf), met een Pieter de Clerc als eerste schepen van Gedeele in 1343 en zelfs met een Willem de Clerc als onderbaljuw van Gent in 1284. Een lange lijst van tientallen, veelal voorname De Clercq, waarvan het echter maar helemaal de vraag is of ze op ook maar enigerlij wijze verwant zijn aan de ons bekende. Onze familienaam is in het tegenwoordige Vlaanderen namelijk de vierde meest voorkomende, en het zal vroeger wel niet geheel anders zijn geweest, dus verwantschappen mag men niet zomaar veronderstellen. Vermoedens in die richting worden anderszijds wél gestimuleerd door de kennis over de welvaart van onze voorouders én over de allianties die zij aangingen. Meest opmerkelijk voorbeeld hiervan is de naam Van Hembyze [vgl. Hercules van Hembyze, Fb'92: IVa2']. Ene Jan van Hembyze pleegde in 1577 met ene Francois de la Kethulle, heer van Ryhove, een soort staatsgreep en riep de Gentse Calvinistische Republiek uit. Uiteindelijk werd hem dit wel noodlottig, hij werd onthoofd, maar zeker is dat de familie Van Hembyze een oud en invloedrijk geslacht was. Een ander voorbeeld is Passchijntgen Grijspeert (of: Grispere), de vrouw van Jacques, de eerste Hollandse De Clercq. Zeer waarschijnlijk was zij lid van de familie (Van) Grijsperre, waarvan de stamvader Jean, heer van Grijsperre, in 1382 raad van de graaf van Vlaanderen was en waarvan in de 16e eeuw leden vertegenwoordigd waren in Gents stadsbestuur. Namen van andere verwante families als Van Wymeersch en De Vriese vindt men eveneens op de lijst van schepenen van Gent, evenals -tenslotte weer- de naam De Clercq. Van 1324 tot 1600 hadden niet minder dan 21 verschillende De Clercq zitting in de schepenbanken van deze toen zo rijke en machtige stad.

Maar hoe men ook kan fantaseren en zich vragen stellen, de antwoorden op die vragen liggen nog altijd op geen andere plek dan verborgen in de archieven. De heer DeMuynck zal voor ons proberen daaruit enige antwoorden naar boven te halen. Wij houden U op de hoogte over zijn bevindingen.

[DCdC]

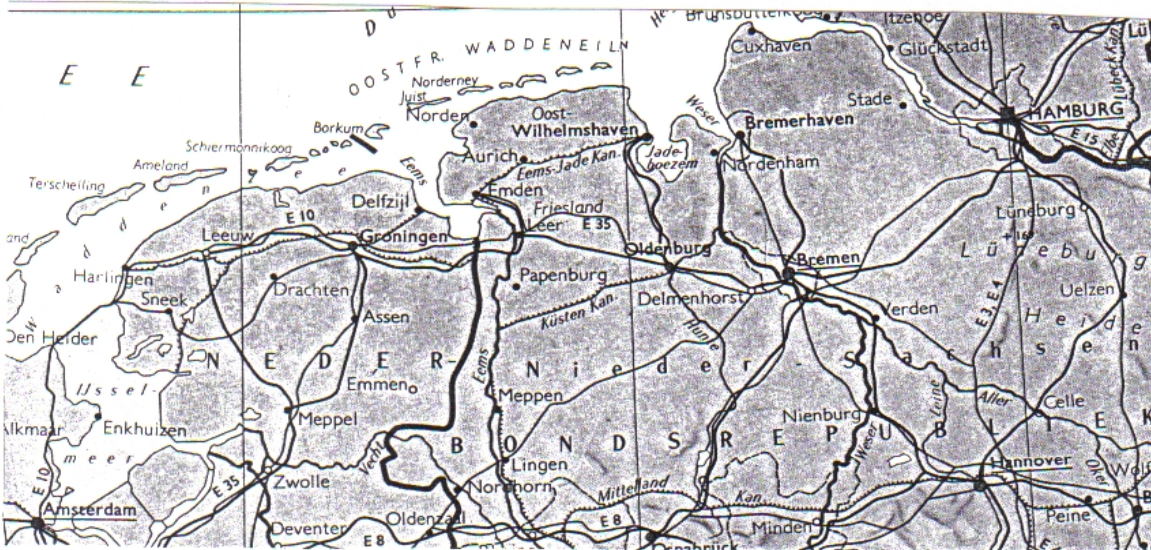
6. 'Ostfriesland revisited'

*Willem de Clercq [XIIa] reist in 1814 zes weken door Ostfriesland;
Willem Adriaan en Thea de Clercq volgden in één week zijn voetspoor.*

Willem de Clercq (1795-1844), de man van het lijvige dagboek, de improvisator, de letterkundige, de voorman van de Réveilbeweging en de directeur van de Nederlandsche Handel-Maatschappij werd in 1814 door de firmanten van S & P de Clercq, makelaars in granen te Amsterdam, voor het eerst naar het buitenland gestuurd. In voorgaande zomers had hij in de graangebieden Twente en Groningen rondgereisd teneinde de contacten met de graanleveranciers te onderhouden. De zomer van 1814 was de eerste sedert vele jaren zonder oorlog in het westen van Europa, en het werd dus tijd om de oude zakenrelaties in het aan graan zo rijke Ostfriesland te bezoeken.

Begin augustus vertrekt hij per postkoets uit Amsterdam naar Utrecht, waar overgestapt moest worden in de postkoets naar Zwolle. (In die tijd was er n.l. geen voor zware koetsen berijdbare weg tussen Naarden en Amsterdam; dat traject werd altijd per trekschuit afgelegd. De lijndienst Hannover - Amsterdam liep tot Naarden). Pas de volgende avond arriveert De Clercq in Zwolle, waar hij twee nachten in een herberg moet overnachten in afwachting van een rijtuig naar Groningen, alwaar wederom overnacht wordt. De volgende dag gaat het per trekschuit tot Nieuweschans, waar het afgelopen is met openbaar vervoer.

En daar verlieten Thea en ik, vergezeld van heidewachtel Dido, op tweede pinksterdag 1993 de snelweg die wij vanaf Santpoort over de Afsluitdijk gevolgd hadden, want het Nederlandse traject van Willem kenden wij reeds, en onze tijd was beperkt. Overigens hebben wij door geheel Duitsland getrouwelijk de route van de jongs Willem gevolgd, dus de Autobahn lieten wij links liggen.

In Nieuweschans vindt Willem met grote moeite een miserabel voertuigje met een ongunstig type als voerman, die hem 's avonds laat in Weener aflevert bij het logement "Zum Weinberge", dat er nog steeds is, zij het geheel herbouwd. Overigens is dit de enige herberg, van de vele die Willem bezocht, die nog bestaat. In Weener en omgeving begint het zakelijke gedeelte van Willem's reis. Daarover vermeldt zijn dagboek vrijwel niets, maar gelukkig is de correspondentie tussen hem en de Heren S & P de Clercq (zijn grootvader en vader) bewaard gebleven. Van Weener loopt De Clercq naar Leer, 20 km, d.w.z 4 uren gaans, terwijl zijn package door een kruier gedragen wordt. De Clercq noteert steeds de afgelegde uren gaans; 1 uur gaans is precies 5 km. In totaal legde hij 917 1/2 km af, 183 1/2 uren gaans, waarvan 11 uren te voet.

In Leer wordt De Clercq gastvrij ontvangen door de familie Rahusen; zijn tante Sara de Clercq [Xb3] was in 1795 getrouwd met de uit Leer afkomstige Herman Rahusen. Van Leer gaat de reis verder naar Emden, en vandaar naar Norden. Vanuit Norden maakt de jonge Willem op zondag met enkele Rahusens een tochtje naar het eiland Norderney, dat reeds sedert 1797 een Seebad en een Kursaal had. Vanwege het ongunstige weer hebben wij dit uitstapje niet gemaakt, onze enige afwijking van Willem's reisroute.

Vanaf Norden volgt De Clercq al zigzaggend de kust in oostelijke richting, talrijke plaatsjes bezoekend langs de Waddenzee, die destijds dienst deden als afluadhavens voor graan. In Ostfriesland wordt nu aanzienlijk minder graan verbouwd dan weleer; de toeristenindustrie begint op te komen, maar begin juni was het er nog zeer rustig. Het heeft een boeiend landschap met aardige stadjes, mooie kerken en vele, goed onderhouden, windmolens. Wij vonden het landschap aantrekkelijker dan dat van het aangrenzende Groningen en afwisselender dan dat van "ons" Friesland.

Oorspronkelijk zou De Clercq niet verder reizen dan Oldenburg (dat reeds buiten Ostfriesland ligt) omdat daar weer openbaar vervoer was richting Nederland, maar besloten werd dat hij door zou reizen naar Bremen, ook toen reeds een flinke havenstad, waarvan Amsterdam concurrentie te duchten had. Bremen lag slechts zeven uren gaans van Oldenburg. Zijn - uiteraard doopsgezinde - moeder schreef hem dat als hij Bremen niet bezocht, dit hetzelfde zou zijn als Rome te bezoeken zonder de Sint Pieter te bezichtigen.

Zoals overall tijdens zijn reis, beschikt Willem ook in Bremen over goede introducties, en hij legt waardevolle contacten. In Bremen besluit De Clercq, bij wijze van experiment, zo snel mogelijk naar Twente terug te reizen. Hij neemt 's avonds om 9 uur de postkoets van Hamburg via Bremen naar Osnabrück, maar snel gaat het niet, want de volgende middag om 12 uur is hij pas in Diepholz, een afstand van 65 km. Om de tijd in Osnabrück te korten bezoekt hij o.a. de zaal in het raadhuis, waar in 1648 de vrede van Westfalen werd gesloten. Toen wij op het raadhuisplein arriveerden was daar een feestelijke parade aan de gang van een engels regiment met een militaire kapel. De muzikanten waren gestoken in uniformen uit 1815; deze feestelijkheden worden jaarlijks gehouden ter herdenking van de slag bij Waterloo. Te Osnabrück ligt het grootste britse garnizoen van Duitsland.

Van Osnabrück gaat het verder per postkoets richting Naarden, maar De Clercq stapt in Delden uit teneinde zijn Twentse zakenrelaties en familieleden te bezoeken. Pas enkele dagen later neemt hij de postkoets naar Naarden, waar hij overstapt in de trekschuit naar Amsterdam.

Deze reis, die zijn zakelijke vruchten zou afwerpen, had De Clercq ook geleerd dat eigen vervoer de voorkeur verdient boven openbaar vervoer, voor zover al aanwezig. Het was de bedoeling dat hij een jaar later naar Noord-Duitsland, Polen, de Baltische landen en St. Petersburg zou gaan. Maar in 1815 was Europa in rep en roer door de terugkeer van Napoleon, zodat de grote reis, die een half jaar zou duren, pas in 1816 kon plaatsvinden, en wel per eigen rijtuig. Zie in dit verband *Per karos naar St. Petersburg*, ingeleid en toegelicht door Willem's achterkleindochter Dr. M. Elisabeth Kluit, *De Tijdstroom*, Lochem 1962, nog wel te vinden bij de antiquariaten.

Het is mijn bedoeling om de tekst van het reisdagboek Ostfriesland, met deszelfs bijlagen, van Willem de Clercq, en van zijn correspondentie met S & P de Clercq en met zijn moeder integraal te publiceren, vergezeld van een toelichting mijnerzijds. Tussen de tekst door zullen de ervaringen van mijn echtgenote en mij laten zien wat er sedert 1814 veranderd is en wat nog steeds hetzelfde is in Duitsland en in Nederland. Hopelijk zult U hierover een bericht vinden in de volgende Nieuwsbrief.

[WAdC, november '93]

7. Jacob de Clercq [IXb] en de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen.

Vrijdag 23 oktober 1992 was een belangrijke dag in Amsterdam. Op die dag werd in het Amsterdams Historisch Museum herdacht dat - op drie dagen na - 225 jaar tevoren de constituerende vergadering van deze Maatschappij plaatsvond. Prinses Margriet ontving uit handen van de voorzitter het eerste exemplaar van *Idealen op leven en dood*, gedenkboek van de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen 1767-1992. Ik mocht daarbij zijn, niet omdat ik De Clercq heet, maar omdat ik bestuurslid ben van een stichting die financieel heeft bijgedragen aan de uitgave van het gedenkboek.

Jacob de Clercq (1710-1777), koopman te Amsterdam, een man met brede intellectuele belangstelling had zich geruime tijd bezig gehouden met de vraag: hoe drenkelingen schijnbaar levenloos uit het water gehaald, geheel ten onrechte als dood werden beschouwd en, zonder dat ook maar een poging werd ondernomen de levensgeesten op te wekken, in hun graf werden gelegd. Jacob sprak over zijn beklemming met zijn zwager Verbrugge van Freijhoff, koopman en diens vriend Van Engelen, medewerker van het moraliserende tijdschrift *De Filosoof*, waarin hij een artikel publiceerde over de ideeën van De Clercq.

"DE Heer Jacob de Clercq had dikwijls met aandoening gelet op deeze onbetwistbare waarheid, dat in ons Land, gelijk ook in andere Landen, veele Drenkelingen alleenlijk het leeven verliezen, om dat men niets tot hun behoudenis aanwend; of dewijl men geheel iets anders doet dan men doen moest...". In het kort kwam het hierop neer dat men in ons watterrijke land amper over reddingmiddelen beschikte, en dat - als dan toch een drenkeling die geen tekenen van leven gaf op het droge gebracht werd -

men niet wist hoe de levensgeesten weer op te wekken. Bovendien leefde het vooroordeel dat men dergelijke personen zelfs niet mocht aanraken.

Een grote landelijke actie werd gestart, reddingmiddelen werden geplaatst, niet alleen om mensen uit het water te halen, maar vooral om de levensgeesten op te wekken; door voorlichting werden de oude vooroordelen uit de wereld geholpen. Succesvolle redders kregen beloningen in de vorm van geld en medailles. Het goede voorbeeld werd overgenomen in vele Europese landen, ja zelfs in New York. De Maatschappij is nog steeds actief, o.a. op het gebied van mond-op-mond beademing.

De eerste bestuurder Jacob de Clercq was een welgesteld man. Hij woonde aan de Keizersgracht (op het dak van zijn huis stond een klein observatorium), bezat eerst het buiten Driemond, aan de inloop van het Gein in de Gaasp, en daarna de buitenplaats Duynlaan te Bennebroek. Nog een andere De Clercq was bestuurder, n.l. Stephanus [Xb] (1747-1819), lid der firma S. & P. de Clercq, makelaars in granen.

Het gedenkboek is een uitgave van de Stichting Hollandse Historische Reeks, Den Haag, ISBN 90-72627-10-5.

[WAdC, november '93]

8. Groepsfoto Familiedag 1992

Er is een lijst gemaakt van de personen die zijn vereeuwigd op de groepsfoto, genomen tijdens de Familiedag, vorig jaar op het landgoed 'Groenendaal' te Heemstede. Aan zo'n lijst bleek bij enkele familieleden behoefte te bestaan. Indien ook U hierin geïnteresseerd bent, kunt U deze -liefst schriftelijk- aanvragen bij de voorzitter.

Hier eindigt deze Nieuwsbrief. Tot slot echter willen wij benadrukken dat de kolommen van de nieuwsbrief open staan voor iedereen met informatie. Bijdragen zijn altijd welkom. Schrijf hiervoor naar de voorzitter: W.A. de Clercq, Vinkenbaan 17 2082 EN Santpoort-Zuid.

Met hartelijke groet,

Het Bestuur.

[AS / DC dC]

Correspondentieadres: Vinkenbaan 17 2082 EN Santpoort-Zuid

Bankrelatie: Postbank rek.nr. 33.26.180 t.n.v. Familie Archief De Clercq te Voorburg.